

حقوق بازرگانی

به زبان ساده و کاربردی

حمید شهباززاده قدیم
کارشناس رسمی دادگستری

سرشناسه	:	شهناز زاده قدیم، حمید، ۱۳۵۳ -
عنوان قراردادی	:	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	:	حقوق بازرگانی به زبان ساده و کاربردی / حمید شهباززاده قدیم -
مشخصات نشر	:	تبریز: افق دانش، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	۲۲۱ ص
شابک	:	۱۵۰۰۰ ریال ۸-۲۲-۵۸۳۲-۶۰۰-۹۷۸ 8-22-978-600-5832
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت کتابنامه	:	ص. ۲۲۱.
موضوع	:	حقوق تجارت- ایران
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۴ ج ۷ ص ۸۷ / ش ۹۲۰ HNK
رده بندی دیویی	:	۳۴۶/۵۵۰۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۹۹۶۳/۳

عنوان کتاب:	♦	حقوق بازرگانی - زبان ساده و کاربردی
مؤلف	♦	حمید شهباززاده قدیم
ناشر	♦	افق دانش
حروفچینی	♦	آیسن کامپیوتر
طرح روی جلد	♦	مهندس رسولیان
لیتوگرافی	♦	آیسان فیلم
چاپ	♦	شمس نو
صحافی	♦	نوبل
شمارگان	♦	۵۰۰
چاپ	♦	اول - مهر ۱۳۹۴
قیمت	♦	۱۵۰۰۰ تومان
شابک	♦	۸-۲۲-۵۸۳۲-۶۰۰-۹۷۸ 8-22-978-600-5832

آدرس: تبریز، کوی ولیعصر، انتهای خیابان شهریار شالی، ۲۰ متری صفا،

کتابفروشی سازمان مدیریت صنعتی

تلفن انتشارات: ۰۴۱-۳۳۳۰۵۶۵۳ همراه: ۰۹۱۴۱۱۶۸۶۸۳

فهرست مطالب

پیشگفتار

فصل اول: کلیات

- تعریف حقوق ۱۱
- منابع حقوق ۱۵
- تقسیمات حقوق ۱۵
- حقوق داخلی و خارجی ۱۶
- حقوق عمومی و خصوصی ۱۶
- حقوق تجارت ۱۶
- قلمرو و منابع حقوق تجارت ۱۶
- اشخاص حقیقی و حقوقی ۱۷
- اهلیت ۱۷

فصل دوم: تاجر و معاملات تجاری

- تعریف تاجر ۲۱
- انواع اعمال تجاری ۲۱
- اعمال تجاری ذاتی یا حرفه‌ای ۲۱
- تعریف حق‌العمل‌کار و دلال ۲۱
- اعمال تجاری موضوعی ۲۱
- اعمال تجاری تبعی ۲۲

- ۲۲..... اعمال تجارتي مضاربه.....
- ۲۲..... شرايط تاجر بودن.....
- ۲۲..... چه اشخاصي تاجر محسوب نمي شوند؟.....
- ۲۳..... شرايط اشتغال به تجارت.....
- ۲۳..... الزامات تاجر.....
- ۲۳..... پلمپ دفاتر تجارتي.....
- ۲۳..... سنديت دفاتر تجارتي.....
- ۲۴..... دفاتر چه مواردی دليل محسوب نمي شوند؟.....
- ۲۴..... ثبت ماليت تجاري.....
- ۲۴..... ثبت تجارتخانه.....
- ۲۵..... شرايط ثبت اسم تجاري.....
- ۲۵..... علايم تجاري.....
- ۲۵..... علايم تجاري غير قابل ثبت.....
- ۲۵..... موارد اجباري ثبت علائم.....
- ۲۶..... اعتراض به تقاضای ثبت.....
- ۲۶..... تغييرات در علايم.....
- ۲۷..... اختراع و انواع آن.....
- ۲۷..... اثبات اختراع و مدت آن.....
- ۲۷..... اعتراض و انتقال اختراع.....

○ پيوست فصل دوم: مضاربه و ريشه‌های تاريخی

- ۳۱..... مقدمه.....
- ۳۲..... - تاريخ مضاربه.....
- ۳۲..... - ترسيم کلی مضاربه.....
- ۳۳..... - معنای مضاربه.....
- ۳۳..... - جايگاه مضاربه.....
- ۳۳..... - هدف از مضاربه و کاربرد آن.....
- ۳۴..... - اقسام عقد.....
- ۳۴..... - شرکت و مضاربه.....
- ۳۴..... - انواع شرکت.....

- ۳۵..... - مضاربه در روایات.....
- ۳۶..... - ماهیت مضاربه.....
- ۳۶..... - تفاوت مضاربه با قرض.....
- ۳۶..... - تفاوت مضاربه با مساقات.....
- ۳۶..... - تفاوت مضاربه با جعاله.....
- ۳۶..... - تفاوت مضاربه امانت.....
- ۳۶..... - موضوعات متفرقه حقوقی مضاربه.....
- ۳۶..... - مضاربه شراکتی.....
- ۳۷..... - اختلاف در مقدار سودبری.....
- ۳۷..... - شرایط باطل شدن مضاربه.....
- ۳۷..... - تبیین خرابه در نظام بانکی.....

فصل سوم: اسناد و قرارداد های تجاری

الف - اسناد تجاری

- ۴۱..... تعریف سند و انواع آن.....
- ۴۱..... وجوه افتراق سند رسمی و عادی.....
- ۴۱..... سند تجاری و خصوصیات آن.....
- ۴۲..... برات.....
- ۴۲..... تعریف برات و شرایط صدور آن.....
- ۴۳..... شرایط شکلی و ماهوی.....
- ۴۳..... خصوصیات تعهد مبادله ای برات دهنده.....
- ۴۴..... ارائه برات و اخذ قبولی.....
- ۴۵..... نکول برات.....
- ۴۵..... محل برات و ظهر نویسی.....
- ۴۶..... ورشکستگی مسئولین برات.....
- ۴۶..... مفقود شدن برات.....
- ۴۷..... حقوق و وظایف دارنده برات.....
- ۴۷..... برات رجوعی.....
- ۴۸..... سفته.....

- ۴۹..... وجوه اشتراک و افتراق سفته ببرات
- ۵۰..... چک
- ۵۰..... وجوه اشتراک و افتراق چک با برات
- ۵۲..... انواع چک و شرایط صدور آن
- ۵۳..... ظهر نویسی و انتقال چک
- ۵۳..... آثار حقوقی ظهرنویسی
- ۵۴..... پرداخت چک و مسئولیت بانک
- ۵۵..... گم شدن چک
- ۵۵..... انواع عذامات علیه صادر کننده چک بلامحل
- ۵۷..... امنیت بر انداختن تجاری

ب - قراردادهای تجاری

- ۵۹..... بورس
- ۵۹..... ارکان و تشکیلات بورس
- ۶۱..... بیمه
- ۶۱..... بیمه مجدد؛ بیمه مضاعف
- ۶۲..... بیمه کمتر
- ۶۲..... فسخ و بطلان بیمه
- ۶۲..... بیمه گری
- ۶۲..... انواع بیمه
- ۶۳..... فرانشیز
- ۶۳..... دلالی
- ۶۴..... حق العمل کاری
- ۶۶..... شرایط حق العمل کاری در گمرک
- ۶۷..... تخلفات گمرکی و مجازات حق العمل کاران
- ۶۷..... انواع حمل و نقل
- ۶۸..... وظایف و مسئولیت های افراد در حمل و نقل
- ۶۹..... انواع سیستم حمل و نقل کالا در تجارت بین الملل
- ۶۹..... EXW
- ۷۳..... FCA

۷۷.....	FAS	•
۸۱.....	FOB	•
۸۵.....	CFR	•
۸۹.....	CIF	•
۹۳.....	CIP	•
۹۸.....	CPT	•
۱۰۲.....	DAF	•
۱۰۷.....	DES	•
۱۱۰.....	DEQ	•
۱۱۴.....	DDU	•
۱۱۸.....	DDP	•
۱۲۳.....	جدول اصطلاحات بازرگانی بین‌الملل	•

○ پیوست فصل سوم بیمه و انواع آن

۱۲۷.....	تاریخچه.....	•
۱۲۸.....	بیمه آتش‌سوزی.....	•
۱۳۲.....	طبقه‌بندی نیازهای بیمه‌ای خانواده‌ها.....	•
۱۳۳.....	صور مختلف بیمه عمر.....	•
۱۳۴.....	انواع بیمه‌نامه‌ها.....	•
۱۴۹.....	بیمه‌های باربری (حمل و نقل) کالا.....	•
۱۵۰.....	شرایط تمام خطر A.....	•
۱۵۰.....	بیمه با شرایط B.....	•
۱۵۱.....	بیمه با شرایط C.....	•
۱۵۲.....	انواع بیمه‌های مسئولیت.....	•
۱۵۶.....	بیمه‌های مهندسی.....	•
۱۵۸.....	بیمه‌نامه‌هایی که برای زمان بهره‌برداری صادر می‌شوند.....	•
۱۶۱.....	بیمه هواپیما.....	•
۱۶۲.....	بیمه کشتی.....	•
۱۶۲.....	طرح بیمه‌نامه رایانه.....	•

فصل چهارم: شرکت‌های تجاری

- ۱۶۷ تعریف شرکت در قانون مدنی
- ۱۶۸ طبقه‌بندی شرکت‌های تجاری
- ۴-۱- شرکت‌های تجاری سرمایه‌ای ۱۷۰
- ۱۷۰ شرکت‌های سهامی
- ۱۷۴ تشکیل مجمع عمومی مؤسس
- ۱۷۶ طرز کار شرکت سهامی
- ۱۸۲ علل انحلال شرکت
- ۱۸۳ شرکت با مسئولیت محدود
- ۴-۲- شرکت‌های تجاری شخصی ۱۸۶
- ۱۸۶ شرکت تضامنی
- ۱۹۴ شرکت نسبی
- ۴-۳- شرکت‌های تجاری مختلط ۱۹۶
- ۱۹۶ شرکت مختلط سهامی
- ۱۹۹ شرکت مختلط غیرسهامی
- ۴-۴- شرکت‌های تجاری کمیتی ۲۰۳
- ۲۰۳ شرکت تعاونی و انواع آن
- ۲۱۲ مؤسسات غیرتجاری
- ۲۱۳ شرکت‌های خارجی و ثبت آن در ایران
- ۲۱۴ ورشکستگی
- ۲۱۶ انواع ورشکستگی
- ۲۱۸ ۱۰ علت ورشکستگی در تجارت
- منابع و مآخذ ۲۲۱

پیشگفتار

در ابتدا امور تجارت جزء معاملات کلی و معمولی بوده ولی نمی‌توان منکر شد که آداب و رسومی از بدو توسعه تجارت معمول بوده گرچه در قوانین مدنی ذکر نشده ولی همیشه رعایت می‌شده و هر طایفه‌ای که تجارت آنها توسعه بیشتری داشته رسوم و مقرراتی هم به تناسب احتیاج داشته‌اند تا آنجا که تاریخ نشان می‌دهد فنیتهای و بعدمانی‌ها در این امر پیش قدم بوده‌اند ولی در هر حال رسوم تجارتی آنها به میزانی از اهمیت نرسیده بود که نوع به خصوصی از حقوق ایجاد شود. در قوانین روم، نظر به اینکه تجارت در آن جا رونقی نداشته اند چندان اهمیتی به آن داده نمی‌شده و مقرراتی که از قوانین مدنی مجزا باشد نبوده است. در قوانین اسلام گاه چه فصول متعددی، به نام تجارت و مکاسب در فقه وجود دارد ولی معاملات تجارتی از سایر معاملات مجزا نیست. در قرون وسطی که ایتالیا مرکز تجارت بوده کم‌کم احتیاج، تجار را وادار نموده که در امر تجارت رویه‌ای اتخاذ نمایند که هر چند در قوانین سابقه نداشته ولی مورد رعایت کلیه تجار بوده و در واقع پی‌ریزی مجموعه تجارت از آن تاریخ بوده است.

پس از کشف آمریکا و توسعه بحر پیمایی چون مرکز تجارت دریایی به مالک ساحل اقیانوس اطلس انتقال یافت در کشورهای انگلستان، فرانسه، اسپانیا و هلند به تدریج قوانینی وضع شده که بعدها تکمیل گردید. اولین قانونی که درباره حقوق تجارت فرانسه وضع شد، فرمانی است که در سال لوئی چهاردهم در سال ۱۶۷۳ صادر شده و بعداً در زمان ناپلئون اول تکمیل گردید. قوانین تجاری آلمان در سال ۱۷۹۲ معمول شد و در سال ۱۸۱۶ دوره بلوغ خود را طی کرد.

در بعضی از کشورها، مجموعه حقوق تجارت و مدنی از یکدیگر مجزا نیست به این معنی که قوانین تجاری در ردیف مشخص و ضمن مجلدات جداگانه وجود ندارد و حال آنکه در برخی دیگر از قبیل فرانسه و آلمان و ایتالیا مجموعه قوانین تجاری بخصوصی هستند که می‌توان آن را از حقوق مدنی جدا نمود. در کشور ما قانون تجارت جداگانه تنظیم شده و جزء قوانین مدنی به شمار نیامده است. ولی ارتباط کامل حقوق تجارت با حقوق مدنی به نحوی است که نمی‌توان آنها را از یکدیگر تجزیه نمود و در هر موردی که به صراحت در قانون تجارت حکم آن معلوم نشده باشد مقررات قوانین مدنی مجری است.

قوانین تجارتی را می‌توان استثناء بر قوانین مدنی دانست منتهی این استثنائات به قدری قابل اهمیت است که خود موضوع جداگانه‌ای را به نام قوانین تجارتی به وجود آورده است.

قبل از مشروطیت احکام شرعی نسبت به کلیه معاملات و امور، مجری بوده و اگر در امر تجارت آداب و رسوم بخصوصی رعایت می‌شده یا اختلاف و حل و عقد امور تجارتی به مجمعی از تجار مراجعه می‌شده همیشه قوانین شرعی که همان قانون مدنی عمومی بوده رعایت می‌گردیده است. پس از دوران مشروطیت اولین مرتبه قانون تجارت در تواریخ ۲۵ دلو ۱۳۰۳ و ۱۲ فروردین و ۱۲ خرداد ۱۳۰۴ مشتمل بر ۳۸۷ ماده تصویب و به موجب آن شرکت‌های تجارتی تحت قاعده تنظیم و در موضوع برات و سفته طلب قواعدی مجری و ورشکستگی تحت نظم بخصوصی درآمد. بعدها این قانون به موجب قانون مصوب ۱۳ اردیبهشت ۱۳۱۱ کمیسیون پارلمانی عدلیه منسوخ و قانون مزبور جایگزین آن گردید و فعلاً هم با تغییراتی از موضوعات مخصوصاً امور مربوط به شرکت‌های سهامی داده شده مجری است. این قانون و قانون مصوب سال ۱۳۰۱ - ۱۳۰۴ مأخوذ از قوانین تجارتی فرانسه است که در سال ۱۸۰۷ در زمان ناپلئون اول تصویب شد و بعد به وسیله مواد و ملحقات دیگری تکمیل گردیده است.

قانونی مشتمل بر ۳۰۰ ماده مربوط به امور شرکت‌های سهامی در تاریخ ۲۴ اسفند ۱۳۴۷ به تصویب کمیسیون مشترک خاص مجلس رسید که فصل نوینی ایجاد نموده و مواد ۲۱ الی ۹۳ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ را ضمناً نسخ کرده است.